

HEINRICH

B

Katharina
Blum'un
Çiğnenen
Onuru

14. BASKI
Çeviri: AHMET CEMAL

♥ can
modern

HEINRICH BÖLL
KATHARINA BLUM'UN
ÇİĞNENEN ONURU

Can Modern

Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, Heinrich Böll

Almanca aslından çeviren: Ahmet Cemal

Die verlorene Ehre der Katharina Blum oder Wie Gewalt entstehen und wohin sie führen kann, Heinrich Böll

© 1974, 2002 Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Köln, Almanya

© 1999, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolia Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1999

14. basım: Mart 2021, İstanbul

Bu kitabın 14. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-3385-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750733857

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HEINRICH BÖLL
KATHARINA BLUM'UN
ÇİĞNENEN ONURU

ROMAN

1972 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Ahmet Cemal

♥can

Heinrich Böll'ün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

İlk Yılların Ekmeği, 1982

Âdemoğlu Neredeydin?, 1996

Trenin Tam Saatiydi, 1996

Ve O Hiçbir Şey Demedi, 1997

Fotoğrafta Kadın da Vardı, 1998

Frankfurt Dersleri, 1998

Babasız Evler, 1999

İrlanda Güncesi, 1999

Dokuz Buçukta Bilardo, 2000

Solgun Köpek, 2002

Melek Sustu, 2004

Yolcu Sparta'ya Varırsan Eğer, 2011

Palyaço, 2013

HEINRICH BÖLL, 1917'de Köln'de doğdu. İkinci Dünya Savaşı'na katıldı, esir düştü, 1945'e kadar özgürlüğüne kavuşamadı. Savaşın sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. 1950'den sonra yaşamını yazar olarak Köln'de sürdürdü. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967 Georg-Büchner Ödülü, 1972 Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve Uluslararası PEN Derneği'nin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. Heinrich Böll, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, Böll'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. Böll'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada XX. yüzyılın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

AHMET CEMAL, 1942'de İzmir'de doğdu. St. George Avusturya Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. İstanbul ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde dersler verdi. *Yazko Çeviri* dergisini yönetti. Hölderlin, Kleist, Brecht, Canetti, Remarque, Celan, Zweig, Musil, Trakl, Benjamin, Kafka, Lukács, Fischer, Bachmann, Goethe, Paz gibi yazar ve şairlerin yapıtlarını dilimize kazandırdı. Deneme kitaplarının yanı sıra *Dokunmak* adlı öykü kitabı ile *Kıyıda Yaşamak* adlı romanı yayımlandı. Çeviri edebiyatına yaptığı hizmetlerden ötürü Avusturya Altın Devlet Liyakat Nişanı'nı ve 2010 yılı Tarabya Çeviri Ödülleri Almancadan Türkçeye Büyük Çeviri Ödülü'nü aldı. 2017'de İstanbul'da öldü.

Sunuş

Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, basın medyasının kirlenmesini doğrudan konu ve hedef alan bir romandır.

Heinrich Böll, 1970'li yıllarda bu romanı yazdığında, o zamanki Almanya'nın bir toplumsal gerçeğini çıkış noktası yapmıştı. Ünlü Baader-Meinhof olayı nedeniyle yürütülen yaygın soruşturmalar sırasında bireysel özgürlükler kimi zaman tamamıyla hiçe sayılıyor, gelişigüzel çamur atmalar suçsuz insanların yaşamlarını, tartışmasız aklanma kararlarından sonra bile karartmayı sürdürüyordu. "Kurunun yanında yaşın da yanması" deyişi, Almanya'da sanki günlük yaşamın parçası olup çıkmış bir somut gerçeğe dönüşüyor, bu arada özellikle magazin basını da bu furyada kendi parsasını, adı "sansasyon" olan o korkunç silahıyla toplamaya bakıyordu.

Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, işte böyle bir ortama tutulmuş bir aynadır. Romanın kahramanı Katharina Blum'un, polis tarafından aranılan bir anarşistle bir gece geçirmiş olmaktan başkaca kanıtlanabilir "suçu" yoktur. Gelgelelim Katharina'nın polis tarafından birkaç kez sorguya çekilmesi, insan ve ahlak değerlerinden tamamıyla yoksun bir gazetecinin bütün dikkatini bu olaya yöneltmesine yeter. Bu gazeteci, "haber toplama" ve "okurlarına gerçeği duyurma" gibi bahanelerle, genç kadının yaşamının bütün alanlarına acımasızca el atar ve onu hem okurlarına hem de kadının kendi çevresine neredeyse bir halk düşmanı gibi teşhir etmekten çekinmez.

Yüzyılımızın en büyük yazarlarından biri olan Heinrich Böll –genellikle yaptığı gibi– roman için kurguladığı sondan

önüne geçilmez bir biçimde kaynaklanacak ahlak sorgulamasını, okurların değerlendirmesine bırakmıştır. Bu değerlendirme, okurun insanoğlunun özgürlüğünün dokunulmazlığına ilişkin kendi düşüncelerini sınavabileceği bir ölçüt olarak da nitelendirilebilir...

Heinrich Böll'ün bu romanı yazdığı yıllarda ülkemizde, bugünkü medya kirlenmesinin yüzde biri bile yoktu. Bugün vardığımız noktada ise Türk okuru, züccaciye dükkânına dönmüş basınla, özel televizyonların magazin ve "reality show" programlarının burunlara pek hoş gelmeyen kokularıyla, Böll'ün çizdiği ortam arasında benzerlikler bulmakta ne yazık ki hiç zorlanmayacak, basının gücünün kötüye kullanılmasının sıradan insanların günlük yaşamlarında ne gibi yıkımlara yol açabileceğini bu romanın yardımıyla bir kez daha –herhalde tüyleri ürpererek– algılayabilecektir...

AHMET CEMAL
Ağustos, 1999

I

Aşağıda anlatılanların birkaç yan kaynağı, üç tane de ana kaynağı vardır. Ama bunlardan yalnızca şimdi, yani başlangıçta söz edilecek ve bir daha bu konuya dönülmeyecektir. Önce ana kaynaklara değinecek olursak, bunlar polisteki sorgu tutanakları, avukat Dr. Hubert Blorna ve onun gerek liseden gerekse üniversiteden arkadaşı olan savcı Peter Hach'tır. Bu sonuncu kişi –doğal olarak gizlice– sorgu tutanaklarına, soruşturmayı yürüten makamın aldığı tedbir kararlarına ve nihayet araştırmaların tutanaklara geçmemiş olan sonuçlarına birtakım eklentiler yapmış, kendince onları tamamlama çabası göstermiştir. Ama –kesinlikle ve gecikmeksizin belirtilmesi gereken bir nokta– savcı bu işi resmî görevine ilişkin nedenlerden ötürü değil, tamamen özel nedenlerle yapmıştır; olup bitenleri hem kendi kendisine açıklayamayan, hem de “Aslında düşündüğüm zaman bütün bunları anlamakla kalmıyor, mantıklı bile buluyorum,” diyen arkadaşı Blorna'nın hali içine pek dokunduğu için yapmıştır. Bir yandan sanığın tutumu, öbür yandan da sanık avukatı Dr. Blorna'nın gerçekten güç durumundan ötürü Katharina Blum olayı, az ya da çok, nasıl olsa varsayımlara dayalı kalacağından: Hach'ın ilk bakışta dürüstlük dışı gibi görünebilecek, ama gerçekte tamamıyla insanoglına özgü belirli

birtakım davranışlarını, nedenini anlamış olmanın yanı sıra, hoşgörülle de karşılamak gerekir.

Taşıdıkları önem açısından farklılıklar gösteren yan kaynaklara gelince; bunların olaya ne ölçüde karıştığı, olayların akışını ne ölçüde karıştırdığı, neleri önlediği ve nelemi su yüzüne çıkardığı anlatılanlardan kendiliğinden çıkarıldığından burada ayrıca üzerinde durmanın gereği yoktur.

2

Burada kaynaklardan bu denli söz edildiğine göre, okuyucu hikâyenin arada sırada çok “akıcı” olduğu izlenimini edinirse, özür dileriz, çünkü bunun olması kaçınılmazdı. “Kaynak” ve “akmak” gibi kavramlar araya girince, bir kompozisyondan söz edilmek olanaksızlaşıyor – çünkü kompozisyon, belli biçim yasalarını gözeterek kurmak anlamına gelir. Bu durumda kompozisyon yerine birleştirme, bir araya getirme kavramını koymak, belki de daha iyi olacaktır. Ve bu kavramın çocukluğunda (hatta belki büyüdükten sonra bile) su birikintilerinin içinde, yanında ve su birikintileri ile oynamış, onları kanelarla birbirine bağlamış, boşaltmış, akış yönünü değiştirmiş, sonunda elindeki birikmiş su gizilgücünün tümünü –salt düzen düşüncesiyle, resmî makamlar tarafından açılmış bir suyoluna ya da kanala yöneltmek amacıyla–daha alçak düzeyde bir toplama kanalında *birleştirmiş olan* herkesçe anlaşılabilmesi gerekir. Demek ki gerçekte salt bir su boşaltma, kurutma işlemi yapılmış olmaktadır. Başka bir deyişle gerçek anlamıyla düzeni sağlama amacını güden bir işlem! Bu nedenle, bu hikâye de yer yer düzey farklılaşmalarının ve düzey denkleştirmelerinin

rol oynadığı bir akıntıya dönüşürse, durumun hoşgörüy-
le karşılanmasını dileriz; çünkü düşünölmeli ki, akıcılı-
ğın yanı sıra duraklamalar, birikmeler, kum toplanmasın-
dan ötürü tıkanmalar, başarısız kalan birleştirme çabaları
ve “birleşmeleri olanaksız” kaynaklar, bunların yanı sıra
da yeraltı akıntıları vs. söz konusu olacaktır.

3

Herhalde önce olayları bir göz önüne sermek gerek.
Bunlar, okuyanın tüylerini ürpertebilecek niteliktedir.
20.2.1974 Çarşamba günü bir kentte genç bir kadın, özel
bir danslı toplantıya katılmak üzere akşam saat 18.45'te
evinden çıkar.

Bundan dört gün sonra, dramatik bir gelişmenin ar-
dından –burada gerçekten böyle bir anlatım biçimine
gitmek zorunluluğu vardır (bunu belirtmekle, akışa ola-
nak sağlayacak düzey farklılaşmasına da değinmiş oluyo-
ruz)– aynı kadın pazar akşamı hemen hemen aynı saatte
–daha kesin söylemek gerekirse saat 19.04'e doğru– po-
lis müfettişi Walter Moeding'in evinin kapısını çalar.
Moeding, o sırada özel değil, fakat görevine ilişkin ne-
denlerden ötürü bir şeyh kılığına girmekle meşguldür.
Genç kadın, dehşet içinde kendisini dinleyen Müfettiş'e
o gün öğleyin saat 12.15 sıralarında kendi evinde gazete-
ci Werner Tötges'i vurduğunu anlatır ve Müfettiş'ten evi-
nin kapısının kırılıp gazetecinin oradan “alınmasını” sağ-
lamasını ister. Yine kendi anlatımına göre kadın, yaptı-
ğından pişmanlık duyabilmek için saat 12.15 ile 19.00
arasında kentte gelişigüzel dolaşmış, ama duyamamıştır.
Müfettiş'ten ayrıca kendisini tutuklamasını da rica eder,

çünkü “sevgili Ludwig”i neredeyse, kendisi de orada olmak istemektedir.

Genç kadını çeşitli sorgulardan tanıyan ve ona karşı belirli bir sempati de besleyen Moeding, karşısındakinin söylediklerinin doğruluğundan bir an bile kuşku duymaz, kadını kendi arabasıyla polis müdürlüğüne götürür, amiri Başmüfettiş Beizmenne’ye haber verir, genç kadını bir hücreye yollar ve bir çeyrek saat sonra Beizmenne ile kadının evinin kapısı önünde buluşur. Yapılacak işe göre eğitim görmüş bir ekip kapıyı kırarak açınca, kadının anlattıklarının doğru olduğu anlaşılır.

Burada kan sözü çok edilmeyecektir; çünkü amaç ancak *zorunlu* düzey farklılaşmalarını kaçınılmaz saymaktır. Buna karşılık kandan hoşlananlar için televizyon ve sinemaya gönderme yapmakla yetineceğiz; eğer konumuzla ilgili olarak akması gereken bir şey varsa, o kan olmayacaktır. Belki yalnızca belirli bazı renk öğelerine değinmekle yetinmek en uygun davranış olacaktır: Vurulan Tötges’in üstünde iyice buruşuk bir yatak çarşafından gelişigüzel dikilmiş bir şeyh giysisi bulunuyordu. Bol kırmızı kanın bol beyaz üstünde nasıl bir görünüm yarattığını herkes bilir. Bu gibi durumlarda tabanca, zorunlu olarak kırmızı boya fişkirtan bir su tabancasına dönüşür. Olaylar bundan ibaret.

4

İlk cinayeti izleyen çarşamba günü, neşeli kentin batısına düşen bir ormanda yine vurulmuş bulunan foto muhabiri Adolf Schönner’in de Blum’un bir kurbanı olması olasılığına bir süre pek olanak dışı gözüyle bakılma-

dı. Ne var ki daha sonra, olaylar kronolojik bir düzene sokulduğunda bunun olanaksızlığının kesinlikle kanıtlandığı belirtildi. İfadesi alınan bir taksi sürücüsü –öbürleri gibi– şeyh kılığına girmiş olan Schönner’i, üstünde Endülüs giysileri bulunan genç bir kadınla birlikte olayın geçtiği ormana götürmüş olduğunu söyledi. Tötges’in pazar günü öğlen vakti vurulmuş olmasına karşılık, Schönner ondan iki gün sonra, salı günü öğleyin öldürülmüştü. Her ne kadar Tötges’in yanında bulunan silahın Schönner’i öldüren silah olamayacağı hemen anlaşıldıysa da, kuşku- lar yine de birkaç saat için olsun Blum’un üstünde kaldı; bu da cinayetin nedeninden ileri geldi. Kadının Tötges’ ten öç almak için bir nedeni vardı ise, o zaman Schönner’ den öç almak için de en az birincisi kadar nedeni var demekti. Ne var ki Blum’un iki silaha birden sahip olması, yetkili makamlara çok zayıf bir olasılık olarak görüldü. Blum, cinayetini çok akıllıca ve serinkanlılıkla işlemiştir; Schönner’i vuranın da o olup olmadığı kendisine sorulduğunda, “Evet, neden onu da ben öldürmüş olmaya- yım?” gibi soru biçiminde ve içinden çıkılması güç bir karşılık verdi. Ancak özellikle zaman unsuru kadının suç- suzluğunu her türlü kuşkudan uzak olarak ortaya koydu- ğundan, Blum’u Schönner cinayetinden ötürü suçlamak- tan vazgeçildi. Katharina Blum’u önceden tanıyan ya da soruşturma süresi boyunca kişiliğini biraz tanımak fırsatını bulan hiç kimse, gerçekten kendisi işlemiş olsaydı, Schönner cinayetini de açık seçik itiraf edeceğinden kuş- ku duymuyordu. Schönner’i ve yanındaki genç kadını ormana götürmüş olan taksi şoförü de (adam, orman için, “Bana kalırsa ormandan çok bir çalılığı andırıyor,” demişti) fotoğraflardan Blum’u çıkaramadı. “Nasıl tanı- yabilirim ki?” dedi. “Boyları 1,63 ile 1,68 arasında deği- şen, ince yapılı, kahverengi saçlı ve güzel kızlardan karna- val sırasında yüz binlercesine rastlanıyor.”

İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman edebiyatının en önemli temsilcilerinden olan Heinrich Böll, eserlerinde savaş dönemlerini, savaş sonrası yokluk yıllarındaki yurtsuzluk, işsizlik gibi konuları ve bunların yarattığı toplumsal ve ahlaki sorunları işlemiştir.

1974'te yayımlanan *Katharina Blum'un Çiğnemen Onuru* ise, Böll'ün sorunların kaynağını kurulu düzende ara-maya yöneldiği yapıtlarındandır. Kitap bir bakıma, Almanya'nın terörle yüz yüze geldiği, Baader-Meinhof'lu yılların ürünüdür. Tüm kişisel değerleri ayaklar altına alınan, hem yakın çevresi hem de tüm toplum karşısında savunmasız bırakılan Katharina Blum'un tek suçu bir anarşistin sevgilisi olmaktır. Böll, daha fazla satış uğruna yalan haber veren basına da, teröristleri izlerken antidemokratik yollara başvuran polis ve yargı mekanizmasına da acımasız eleştiriler yöneltir. Özel yaşam karşısında medyanın sorumsuzluğunu ve güvenlik güçlerinin bireysel özgürlükleri kayıtsızca çiğnemesini evrensel bir yaklaşımla ele alarak eleştirir.

#anarşizm #terör #cinayet #basın #medya #yargı #almanya #tehdit #fadedözgürlüğü

